

АДСОРБЦІЯ ФЕНОЛЬНИХ СПОЛУК АКТИВОВАНИМ ВУГІЛЛЯМ, УТВОРЕНИМ ПРИ КАРБОНІЗАЦІЇ БУРОГО ВУГІЛЛЯ З ГІДРОКСИДОМ КАЛІЮ

© Ю.В. Тамаркіна¹, І.Б. Фролова², О.О. Величко³, В.О. Кучеренко⁴

Інститут фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка НАН України, 02160, м. Київ, вул. Харківське шосе, 50, Україна

¹ Тамаркіна Юлія Володимирівна, канд. хім. наук, с.н.с., старш. наук. співр. відділу хімії вугілля (ВХО), e-mail: Tamarkina@nas.gov.ua

² Фролова Ірина Борисівна, канд. хім. наук, наук. співр. ВХО, e-mail: I.B.Frolova@nas.gov.ua

³ Величко Оксана Олександрівна, мол. наук. співр. ВХО, e-mail: ovkissa@gmail.com

⁴ Кучеренко Володимир Олександрович, докт. хім. наук, с.н.с., завідувач ВХО, e-mail: V.O.Kucherenko@nas.gov.ua

Мета роботи – визначити адсорбційну здатність активованого вугілля (АВ) з бурого вугілля по відношенню до фенолу (Ф) і 4-хлорфенолу (ХФ) та вплив на неї температури утворення АВ при карбонізації з гідроксидом калію.

Зразки АВ отримано нагріванням з КОН (1 г/г, 1 год) при заданій температурі в межах $t = 400-800$ °С та позначено як АВ(t). Характеристики пористості АВ визначено за ізотермами низькотемпературної (77 К) адсорбції – десорбції азоту (прилад Micromeritics ASAP 2020), які розраховували методом 2D-NLDFT. Вони наступні: сумарний об'єм пор V_t (см³/г), питома поверхня пор S (м²/г), об'єм (V_{mi}) і поверхня (S_{mi}) мікропор, об'єм (V_{1nm}) і поверхня (S_{1nm}) субнанопор, сумарна поверхня мезо- і макропор S_{me+ma} . Адсорбцію фенолу та 4-хлорфенолу визначали при рівноважних концентраціях в водних розчинах ≤ 5 ммоль/л (25 °С).

Встановлено, що температура лужної карбонізації бурого вугілля є ключовим фактором утворення мікро- і субнанопор, росту питомої поверхні АВ (з 12,8 м²/г до 1142 м²/г) та адсорбційної активності по відношенню до фенольних сполук. Її підвищення до 800 °С викликає експоненціальне збільшення адсорбційної ємності АВ в 8,7 разів (Ф) та 6,7 разів (ХФ), що є пропорційним концентрації поверхневих адсорбційних центрів (АЦ). Визначено значення ефективної енергії активації утворення АЦ, активних по відношенню до адсорбатів: 29,5 кДж/моль (Ф) та 31,5 кДж/моль (ХФ). Знайдено, що кінетика поглинання Ф і ХФ підпорядковується моделі псевдо-другого порядку, а швидкість адсорбції лімітується взаємодією молекул адсорбату з АЦ. Ізотерми адсорбції при рівноважних концентраціях ≤ 5 ммоль/л апроксимуються моделлю Ленгмюра ($R^2 \geq 0,994$). Порівняно з Ф, ступінь вилучення ХФ значно вища, що є наслідком його міцнішого зв'язку з поверхнею АВ. Питома адсорбційна ємність за Ф і ХФ показує різке зменшення (в 10-16 разів) при збільшенні температури карбонізації з 400 до 550 °С і слабку температурну залежність при 550-800 °С. В цьому інтервалі утворюються АВ з близькими концентраціями АЦ, але різними для різних фенольних сполук. Постульовано, що адсорбція на буровугільних АВ включає π - π взаємодію, формування електронодонорнацепторних комплексів та утворення водневих зв'язків, але їх вклад залежить від природи адсорбату та змінюється з ростом температури лужної карбонізації.

Ключові слова: буре вугілля, лужна карбонізація, активоване вугілля, пористість, адсорбція, фенол, 4-хлорфенол.

Автор для листування Тамаркіна Ю.В., e-mail: Tamarkina@nas.gov.ua